

Marzena Trajer, Maja Ada Trajer

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Wydział Nauk Ekonomicznych

Grupy producentów rolnych jako forma przedsiębiorczości zespołowej rolników

Streszczenie. W artykule omówiono grupy producentów rolnych, stanowiących jedną z form przedsiębiorczości zespołowej rolników, oraz zakres przyznawanej pomocy finansowej wspomagającej rozwój tej przedsiębiorczości, a także możliwość wsparcia finansowego dotyczącej tworzenia grup i organizacji producentów do 2020 roku. Integracja producentów rolnych będzie miała w najbliższej przyszłości decydujące znaczenie dla konkurencyjności naszego rolnictwa na jednolitym rynku europejskim. W Polsce funkcjonowało, według stanu na 10 grudnia 2015 roku, 1314 grup producentów rolnych. Najwięcej (31%) grup prowadziło działalność na terenie województwa wielkopolskiego. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich grupy producentów rolnych otrzymały na prowadzenie działalności administracyjnej i inwestycyjnej wsparcie w wysokości 782,7 mln zł. Zgodnie ze znowelizowaną we wrześniu 2015 roku ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach zadania związane z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków powierzono Agencji Rynku Rolnego.

Słowa kluczowe: integracja pozioma, grupy producentów rolnych, przedsiębiorczość zespołowa, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Wstęp

Istotną cechą polskiego rolnictwa jest rozdrobnienie gospodarstw oraz niekorzystny rozkład użytkowanych gruntów. W strukturze około 1,5 mln gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w 2010 roku dominowały gospodarstwa o powierzchni do 5 ha (55%) i o standardowej produkcji do 4 tys. euro (51%). Gospodarstwa te pełnią istotne funkcje w wymiarze społecznym, ekonomicznym czy środowiskowym¹. Jednocześnie jednak ich wielkość nie pozwala na uzyskanie odpowiedniego poziomu efektywności działania, w tym w zakresie kontaktów z rynkiem. Kwestia ta znalazła swoje odbicie w strategii rozwoju polskiego rolnictwa, gdzie ważne miejsce wyznaczono działaniom związanym z integracją poziomą i pionową producentów rolnych. Postęp w tym zakresie będzie miał w najbliższej przyszłości decydujące znaczenie dla konkurencyjności naszego rolnictwa na jednolitym rynku europejskim, jak również na rynku globalnym, szczególnie wobec wyczerpywania się dotychczasowej przewagi komparatywnej krajowego

---

¹ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, s. 26.

sektora żywnościowego, która pozwalała mu dotychczas skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym².

Zrzeszanie się producentów rolnych oparte jest na podstawowej idei, jaką jest wspólne działanie, które pozwala sprostać wyzwaniom gospodarki rynkowej opartej na zasadzie konkurencji. Dzięki właściwemu zorganizowaniu się i dostosowaniu produkcji do wymagań odbiorców pod względem jakości, ilości asortymentu, z jednoczesnym stosowaniem zasad ochrony środowiska na wszystkich etapach produkcji, przechowywania i dystrybucji produktów rolnych, szczególnie właściciele małych gospodarstw rolnych zyskują możliwość zapewnienia sobie silniejszej pozycji na rynku, a także wyższych i stabilniejszych dochodów, a w wielu wypadkach także szansę na ich przetrwanie w coraz trudniejszych realiach rynkowych³.

Poprawa efektywności produkcji rolniczej w warunkach konkurencji rynkowej powinna być troską każdego rolnika. W odniesieniu do sytuacji ekonomicznej wielu gospodarstw polscy rolnicy powinni czynić starania o zwiększenie uzyskiwanych dochodów z produkcji w swoich gospodarstwach. Jednym ze sposobów pokonania tych trudności jest podejmowanie przez producentów działań zespołowych⁴. Jak wskazują wieloletnie europejskie doświadczenia, organizowanie się rolników pozwala na: zmniejszenie kosztów gospodarowania, uzyskanie lepszej pozycji rynkowej, ułatwienie zaopatrywania się w środki do produkcji oraz uzyskanie dostępu do informacji rynkowej. Integracja producentów, zarówno pozioma, jak i pionowa, ułatwia wprowadzanie na rynek dużych, jednolitych partii towaru o powtarzalnej jakości oraz nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z odbiorcami produktów, co prowadzi do skracania łańcucha żywnościowego. Współdziałanie w grupie lub w organizacji producentów ogranicza także rolę pośredników i umożliwia przejęcie części marży handlowej. Przyczynia się więc do większej opłacalności produkcji i zwiększenia dochodów. Dodatkowo grupy i organizacje producentów poprzez wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji produkcji i marketingu, a także technologii produkcji mogą przyczyniać się do zwiększenia innowacyjności sektora rolnego⁵.

W sektorze rolno-żywnościowym mogą funkcjonować różne rodzaje podmiotów integrujących producentów rolnych, różniące się m.in. formą prawną, prowadzoną działalnością czy liczbą członków, których zrzeszają. W związku z tym można mieć do czynienia z grupami producentów rolnych i ich związkami, organizacjami producentów i ich zrzeszeniami, organizacjami międzybranżowymi, wstępnie uznanymi grupami producentów owoców i warzyw, a także uznanymi organizacjami producentów owoców i warzyw oraz

---

² M. Trajer: Integracja producentów rolnych w sektorze mleka, [w:] Rynek mleka. Stan i perspektywy, Analizy Rynkowe, IERiGŻ, ARR, MRiRW 2015, nr 49, s. 41.

³ M. Grębowiec: Efekty ekonomiczno-społeczne zrzeszania się rodzinnych gospodarstw rolnych, [w:] Ekonomiczne i prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzinnego, Agrotec Polska sp. z o.o., Warszawa 2015, s. 97.

⁴ K. Krzyżanowska: Stan i perspektywy rozwoju grup producentów rolnych w Polsce, [w:] Gospodarstwa rodzinne podstawą europejskiego rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, SGGW, Warszawa 2011, s. 86.

⁵ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich..., op.cit., s. 277.

ich zrzeczeniami. Grupy producentów rolnych stanowią jedną z form przedsiębiorczości zespołowej rolników.

Celem opracowania było przedstawienie grup producentów rolnych, stanowiących formę przedsiębiorczości zespołowej rolników. Przybliżono także regionalne zróżnicowania integracji rolników w grupy producentów rolnych (GPR), zakres przyznanej pomocy finansowej dla grup, wspomagającej rozwój przedsiębiorczości zespołowej, oraz możliwości wsparcia finansowego do 2020 roku. Wykorzystano dane wtórne pochodzące z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW), Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), Agencji Rynku Rolnego (ARR), informacje zawarte w aktach prawnych unijnych i krajowych oraz literaturę przedmiotu. Wyniki analizy przedstawiono w formie opisowej, tabelarycznej i graficznej.

Stan zorganizowania grup producentów rolnych i ich związków w Polsce

Zgodnie ze znowelizowaną we wrześniu 2015 roku ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach⁶ Agencji Rynku Rolnego powierzono zadania związane z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków, w tym: uznawanie i prowadzenie rejestrów grup i ich związków, zatwierdzanie planu biznesowego, wydawanie decyzji w sprawie zatwierdzania zmian do planu biznesowego, informowanie ministra właściwego do spraw rolnictwa i prezesa ARiMR o każdej zmianie danych zawartych w rejestrze grup producentów rolnych, wydawanie decyzji o cofnięciu grupom i ich związkom uznania i o skreśleniu ich z rejestru grup lub rejestru związków, sprawowanie nadzoru nad działalnością grup i ich związków, przeprowadzanie kontroli.

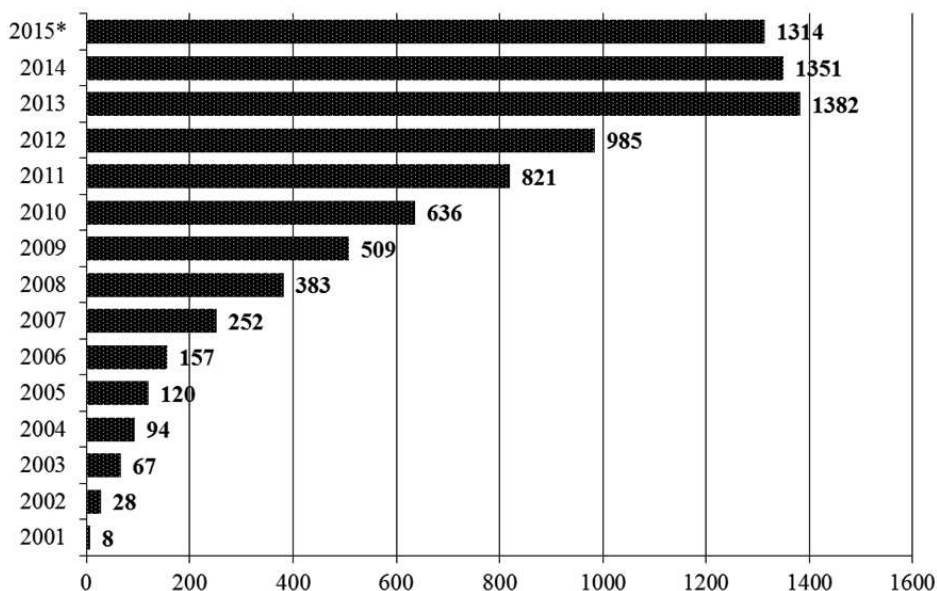
W grupy producentów rolnych mogą organizować się osoby fizyczne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby prawne, które w ramach działalności rolniczej prowadzą gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym lub dział specjalny produkcji rolnej. Rolnicy mogą zrzeszać się w grupy w celu dostosowania produktów rolnych i procesu produkcyjnego do wymogów rynkowych, wspólnego wprowadzania towarów do obrotu, w tym przygotowania do sprzedaży, centralizacji sprzedaży i dostawy do odbiorców hurtowych, ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów i dostępności produktów rolnych, rozwijania umiejętności biznesowych, marketingowych oraz organizowania i ułatwiania procesów wprowadzania innowacji, a także ochrony środowiska naturalnego. Warunkiem działalności grupowej jest m.in. zasada, że każdy z członków grupy w każdym roku działalności grupy produkuje oraz sprzedaje do grupy co najmniej 80% wyprodukowanych przez siebie produktów lub grup produktów, ze względu na które grupa została utworzona. Również każdy z członków grupy przynależy tylko do jednej grupy w zakresie danego produktu lub grupy produktów. Zgodnie z nowelizacją ww. ustawy minister właściwy do spraw rynków rolnych, po zasięgnięciu opinii

---

⁶ Nowelizacja wprowadzona Ustawą z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw oraz ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. poz. 1888).

Krajowej Rady Izb Rolniczych oraz organizacji rolniczych o zasięgu krajowym, określa w drodze rozporządzenia wykaz produktów i grup produktów, minimalną roczną wielkość produkcji towarowej wyprodukowanej przez wszystkich członków grupy i sprzedanej grupie oraz minimalną liczbę członków grupy, biorąc pod uwagę zróżnicowanie regionalne, koncentrację podaży oraz sytuację na rynku produktów rolnych, a także aktualny stan zorganizowania się producentów w grupy⁷.

Wyraźny wzrost zainteresowania tworzeniem grup producentów rolnych można było zaobserwować po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Z danych Krajowej Rady Spółdzielczej i MRiRW wynika, że najwięcej grup producentów rolnych zostało zarejestrowanych w latach 2008–2013. Zdecydowanie wzrosło zainteresowanie rejestracją grup w 2013 roku. W 2010 roku zarejestrowano 157 grup, w 2011 roku – 227 grup, w 2012 roku – 239 grup, w 2013 roku – 486 grup, a w 2014 roku – 14 grup⁸. Według stanu na 10 grudnia 2015 roku w kraju funkcjonowało 1314 grup producentów rolnych⁹. Zrzeszały one m.in.: rolników uprawiających zboża i nasiona roślin oleistych, tytoń, hodowców trzody chlewnej, bydła, producentów mleka, drobiu i jaj. Stan zorganizowania grup producentów rolnych przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Liczba grup producentów rolnych działających w latach 2001–2015 (*stan na 10.12.2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW.

⁷ Zgodnie z ustawą z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych..., op.cit., s. 2.

⁸ www.ksow.gov.pl (data dostępu 29.12.2015 r.).

⁹ Utworzonych zgodnie z Ustawą z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. nr 88, poz. 983, z późn. zm.).

Zróżnicowanie polskiego rolnictwa pod względem struktury agrarnej gospodarstw rolnych, warunków przyrodniczych do prowadzenia produkcji rolniczej, kultury oraz tradycji rolniczej sprawia, że proces integracji poziomej rolników nie przebiega równomiernie na obszarze całego kraju¹⁰. Zainteresowanie tworzeniem grup przez producentów rolnych jest zróżnicowane terytorialnie. Szczegółowe dane na ten temat przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wskaźnik zmian liczby grup producentów rolnych w latach 2009–2015 według województw

Województwa	Grupy producentów rolnych				
	stan na 31.12.2009 r. ^a		stan na 10.12.2015 r. ^b		wskaźnik zmian (2009 = 100)
	liczba	odsetek	liczba	odsetek	
Dolnośląskie	74	14,5	132	10,0	78,4
Kujawsko-pomorskie	68	13,4	118	9,0	73,5
Lubelskie	17	3,3	33	2,5	94,1
Lubuskie	29	5,7	65	5,0	124,1
Łódzkie	9	1,8	37	2,8	311,1
Małopolskie	10	2,0	20	1,5	100,0
Mazowieckie	17	3,3	80	6,1	370,6
Opolskie	53	10,4	89	6,8	67,9
Podkarpackie	13	2,5	43	3,3	230,8
Podlaskie	12	2,4	43	3,3	258,3
Pomorskie	28	5,5	69	5,3	146,4
Śląskie	13	2,5	24	1,8	84,6
Świętokrzyskie	6	1,2	15	1,1	150,0
Warmińsko-mazurskie	33	6,5	82	6,2	148,5
Wielkopolskie	90	17,7	405	30,8	350,0
Zachodniopomorskie	37	7,3	59	4,5	59,5
Ogółem	509	100,0	1314	100,0	158,2

Źródło: ^aorganizowanie się gospodarcze polskich rolników po 1990 roku, stan na 31.12.2009 r., s. 16; ^bopracowanie własne na podstawie danych MRiRW, stan na 10.12.2015 r.

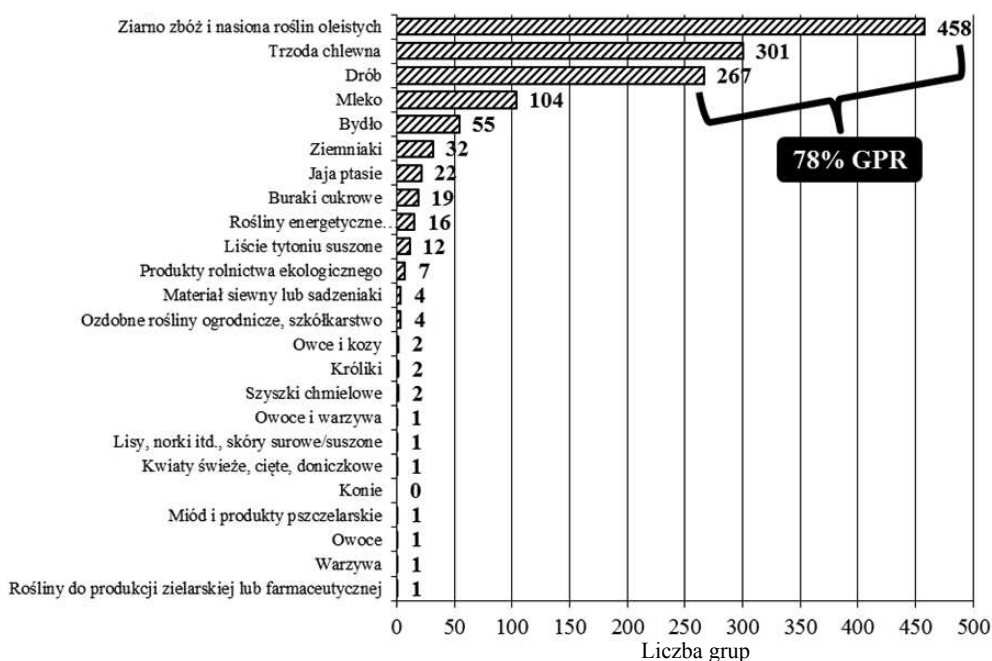
Propagowane od wielu lat działania dotyczące tworzenia grup producentów w Polsce zaczęły już przynosić pewne rezultaty, choć nie są one imponujące¹¹. W 2015 roku

¹⁰ K. Brodzińska: Dynamika powstawania i zakres działalności grup producentów rolnych w Polsce, [w:] Rozwój przedsiębiorczości i zespołowej działalności gospodarczej w rolnictwie w świetle integracji z Unią Europejską, Wyd. Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2009, s. 166.

¹¹ W. Józwiak: Polskie rolnictwo i gospodarstwa rolne w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku (2). Program Wieloletni 2011–2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013, nr 87, s. 48.

najwięcej grup producentów rolnych prowadziło działalność w województwach: wielkopolskim (31% wszystkich grup w Polsce, ponad 4,5 razy więcej w stosunku do stanu z końca 2009 roku), a następnie dolnośląskim (10%), kujawsko-pomorskim (9%) i opolskim (7%). Najslabiej zorganizowani pozostają producenci w województwach świętokrzyskim i małopolskim. Przeprowadzona analiza danych dotyczących grup producentów rolnych w układzie regionalnym wskazała na znaczny wzrost liczby grup w takich województwach, jak: mazowieckie, wielkopolskie, a także łódzkie, podlaskie i podkarpackie.

W 2015 roku na 35 produktów i grup produktów, dla których mogły być tworzone grupy producentów rolnych, grupy powstały w 22 branżach (wykres 2). Zdecydowaną większość stanowiły grupy producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych (458), trzoda chlewna (301) i drobiu (267). Producenci mleka zorganizowani byli w 104 grupach, spośród których 53 prowadziły działalność na terenie województwa wielkopolskiego. Producenci bydła zorganizowani byli w 55 grupach, ziemniaków zaś – w 32. Bardzo niski stopień zorganizowania odnotowano wśród rolników produkujących ozdobne rośliny ogrodnicze, materiał siewny lub sadzeniakowy, owce i kozy, króliki, kwiaty, miód i produkty pszczelarskie, rośliny do produkcji zielarskiej. Utworzyli oni zaledwie pojedyncze grupy¹².

Wykres 2. Liczba grup producentów rolnych według produktów w kraju w 2015 r. (stan na 10.12.2015 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW.

¹² K. Krzyżanowska: Stan i perspektywy..., op.cit., s. 86.

Największą liczbę grup producentów ziarna zbóż i roślin nasion oleistych odnotowano w województwach: wielkopolskim (97), dolnośląskim (86), kujawsko-pomorskim (52) i opolskim (60). W tych czterech województwach zlokalizowanych było ponad 64% wszystkich grup zbożowo-rzepakowych. Na rynku zbóż i rzepaku producenci rolni najczęściej tworzyli grupy producentów łącznie dla obu produktów, tj. ziarna zbóż i nasion roślin oleistych (tzw. grupy zbożowo-rzepakowe)¹³. Najwięcej grup producentów trzody chlewnej (167) funkcjonowało w województwie wielkopolskim, stanowiły one 56% wszystkich grup trzodowych w kraju. Producenci drobiu najczęściej tworzyli grupy na terenie województw: warmińsko-mazurskiego (39), wielkopolskiego (33), lubuskiego (29), podlaskiego (28), mazowieckiego (26) i dolnośląskiego (21). Na zróżnicowanie regionalne mógł mieć wpływ poziom rozwoju danej branży w poszczególnych województwach. Największa koncentracja rolniczych grup producentów wystąpiła w regionach o najbardziej rozwiniętej działalności i najwyższej produktywności rolniczej¹⁴.

Grupy, jako jedna z form współdziałania producentów, są zazwyczaj niewielkimi podmiotami z kilkunastoosobową liczbą członków¹⁵. Liczbę członków w grupach producentów rolnych na poszczególnych rynkach rolnych zaprezentowano w tabeli 2.

W 2015 roku we wszystkich grupach producentów rolnych zrzeszonych było ponad 27,4 tys. członków. Najwięcej rolników skupiały grupy: producentów tytoniu (41% wszystkich zrzeszonych w grupy producentów rolnych w kraju), trzody chlewnej (17%), mleka, ziarna zbóż i nasion roślin oleistych (po 15%) oraz drobiu (5%). Najmniej rolników zrzeszonych było w grupach: roślin przeznaczonych do produkcji zielarskiej, koni, kwiatów, lisów, nerek, miodu i ozdobnych roślin ogrodniczych.

W celu reprezentowania swoich interesów grupy producentów rolnych mogą organizować się w związki grup. W rejestrze związków prowadzonym przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi funkcjonował dotychczas jeden podmiot – Spółdzielnia Grup Producentów Rzepaku POLSKI RZEPAK¹⁶. Zgodnie z nowelizacją ustawy o grupach producentów rolnych i ich związków wprowadzoną we wrześniu 2015 roku prezes Agencji Rynku Rolnego będzie wydawał decyzję o uznaniu związku i dokonywał jego wpisu do rejestru związków. Związek prowadzi działalność jako przedsiębiorca mający osobowość prawną, pod warunkiem że zrzesza co najmniej 5 grup. Grupy będące członkami danego związku nie mogą być członkami innego związku. Grupy mogą organizować się w związki grup do realizacji w szczególności co najmniej dwóch spośród następujących

---

¹³ K. Krzyżanowska, M. Trajer: Funkcjonowanie grup producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych, [w:] Piąte warsztaty młodych ekonomistów, J. Lewandowski, B. Kusto (red.), Wyd. Wyższej Szkoły Handlowej w Kielcach, Kielce 2012, s. 202.

¹⁴ A. Woźniak-Andrzejuk: Prezentacja zróżnicowania obszarowego grup producentów rolnych w Polsce z wykorzystaniem nowoczesnych technologii zarządzania i wizualizacji danych. Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2012, nr 100, s. 56.

¹⁵ Ocena średniookresowa Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Badanie przeprowadzone na zlecenie MRiRW przez Konsorcjum Agrotec Polska Sp. z o.o., IERiGŻ-PIB, IUNG-PIB 2010, t. II, listopad, s. 250.

¹⁶ Biuletyn informacyjny MRiRW: Rośnie liczba grup producentów rolnych, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Warszawa 2013, nr 9, s. 13.

Tabela 2. Liczba członków w grupach producentów rolnych według produktów

Lp.	Wyszczególnienie	31.12.2014 r.	31.08.2015 r.
1	Liście tytoniu suszonego	11 120	11 129
2	Trzoda chlewna	4 948	4 657
3	Ziarno zbóż i nasiona roślin oleistych	4 181	4 120
4	Mleko	4 170	4 108
5	Drób	1 496	1 474
6	Bydło	825	806
7	Ziemniaki	227	222
8	Buraki cukrowe	140	136
9	Jaja ptasie	124	133
10	Owoce i warzywa	130	130
11	Owce i kozy	115	115
12	Rośliny na cele energetyczne lub do wykorzystania technicznego	116	111
13	Produkty rolnictwa ekologicznego	103	103
14	Szyszki chmielowe	58	58
15	Materiał siewny i sadzeniaki	44	45
16	Króliki	33	33
17	Ozdobne rośliny ogrodnicze	15	21
18	Miód naturalny i inne produkty pszczelarskie	12	12
19	Lisy, norki, tchórze, jenoty	6	6
20	Kwiaty	5	5
21	Konie	5	5
22	Rośliny przeznaczone do produkcji zielarskiej lub farmaceutycznej	5	5
Ogółem		27 878	27 434

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW.

celów: organizowania i koordynowania zaopatrzenia w środki produkcji, organizowania i koordynowania zbywania produktów lub grupy produktów, ze względu na które grupy zostały utworzone, przechowywania i przygotowywania do obrotu produktów lub grupy produktów oraz ich przetwarzania, reprezentowania zrzeszonych grup wobec organów samorządowych i organów administracji państwowej, promowania efektywnych metod produkcji i jakości oraz dostosowania produkcji do wymogów rynku przez informowanie oraz doradzanie grupom i ich członkom, promowania technologii produkcji korzystnych dla środowiska, prowadzenia analiz rynku oraz szkolenia producentów rolnych, prowadzenia obsługi prawnej i księgowej grup¹⁷.

¹⁷ Zgodnie z Ustawą z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych..., op.cit., s. 5–6.

Formy prawne grup producentów rolnych

Grupa producentów rolnych powstaje z inicjatywy członków, którzy decydują o wyborze jej formy prawnej. Zgodnie z krajowymi przepisami grupę może utworzyć minimum 5 członków¹⁸. Głównymi formami prawnymi, w których grupy producentów rolnych prowadziły działalność w 2015 roku, były spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (839 grup) oraz spółdzielnie (422 grupy). Strukturę grup producentów rolnych według form prawnych przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Grupy producentów rolnych według form prawnych

Forma prawna	2002 ^a		2009 ^b		2015 ^c	
	N = 294	%	N = 509	%	N = 1314	%
Spółka	17	5,8	315	61,9	839	63,9
Spółdzielnia	33	11,2	136	26,7	422	32,1
Zrzeszenie	120	40,8	48	9,4	46	3,5
Stowarzyszenie	124	42,2	10	2,0	7	0,5

Źródło: ^aK. Krzyżanowska: Stan i kierunki..., op.cit., s. 231; ^bOrganizowanie się gospodarcze..., op.cit., s. 22; ^cna podstawie danych MRiRW, stan na 10.12.2015 r.

Według stanu na 10 grudnia 2015 roku spośród 1314 grup producentów rolnych funkcjonujących w kraju 64% prowadziło działalność jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, 32% – w formie spółdzielni, natomiast zrzeszenia i stowarzyszenia stanowiły łącznie tylko 4%. Z badań K. Krzyżanowskiej przeprowadzonych przed akcesją Polski do Unii Europejskiej wynikało, że zrzeszenia i stowarzyszenia dominowały przed wstąpieniem Polski w struktury UE; w 2002 roku stanowiły one 83% wszystkich form prawnych¹⁹. Szczegółowe dane na temat form prawnych preferowanych w procesie tworzenia się grup producentów rolnych w układzie terytorialnym przedstawiono w tabeli 4.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najwięcej grup producentów rolnych w formie spółdzielni prowadziło działalność na terenie województwa wielkopolskiego (209 grup), a najmniej w świętokrzyskim (1 grupa) oraz śląskim (3 grupy). W przypadku spółek z ograniczoną odpowiedzialnością największa ich liczba funkcjonowała w województwie wielkopolskim (179 grup), a najmniejsza w małopolskim (9 grup). Wykonana w Krajowej Radzie Spółdzielczej analiza grup producentów rolnych potwierdza wzrost liczby zarejestrowanych grup producentów rolnych w formie spółdzielni²⁰. Spółdzielnie umożliwiają

¹⁸ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2014 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych (Dz.U. poz. 648).

¹⁹ K. Krzyżanowska: Stan i kierunki rozwoju rolniczych grup producenckich w Polsce. Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2003, nr 48, s. 232.

²⁰ Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej 2020, [w:] Program Wieloletni 2011–2014, A. Wasilewski (red.), IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012, nr 41, s. 77–78.

Tabela 4. Grupy producentów rolnych według form prawnych w podziale na województwa

Województwa	Forma prawna			
	spółka z o.o.	spółdzielnia	zrzeszenie	stowarzyszenie
	N = 839	N = 422	N = 46	N = 7
Dolnośląskie	118	9	5	–
Kujawsko-pomorskie	81	34	–	3
Lubelskie	13	15	5	–
Lubuskie	48	16	1	–
Łódzkie	27	11	–	–
Małopolskie	9	7	2	1
Mazowieckie	53	19	8	–
Opolskie	70	18	1	–
Podkarpackie	13	27	3	–
Podlaskie	37	5	1	–
Pomorskie	52	14	3	–
Śląskie	21	3	–	–
Świętokrzyskie	11	1	1	2
Warmińsko-mazurskie	53	29	–	–
Wielkopolskie	179	209	16	1
Zachodniopomorskie	54	5	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRiRW, stan na 10.12.2015 r.

producentom rolnym zwiększenie udziału w całym systemie wartości i to nie tylko na etapie produkcji, ale również w ogniwach przetwórstwa i obrotu własnymi produktami. Polscy rolnicy coraz częściej doceniają członkostwo w spółdzielczych grupach producentów rolnych, ponieważ łatwiej mogą sprzedawać i otrzymywać wyższą cenę za produkty rolne, a także taniej kupić środki do produkcji rolnej oraz efektywniej funkcjonować na rynku unijnym.

We Francji, w Holandii czy w Niemczech rolnicze spółdzielnie zrzeszają ponad 80% rolników. W Danii 86% producentów świń należy do spółdzielni (w większości do jednej). Wiele zachodnich spółdzielni to międzynarodowe koncerny o obrotach sięgających ponad 10 mld euro. Do największych należą: mleczarnie – holenderska FrieslandCampina i szwedzka Arla, ubojnie – niemiecki Vion i duński Danish Crown, w sektorze obrotu zbożem – niemiecka BayWa i Agravis²¹.

Wsparcie finansowe dla grup producentów rolnych

Po przystąpieniu Polski do struktur unijnych znacznie poprawiły się warunki uzyskania pomocy dla powstających grup producentów rolnych. W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 wsparcie dla grup producentów rolnych realizowane było

²¹ Top agrar Polska nowoczesne rolnictwo: Rolnictwo (na Zachodzie) spółdzielczością stoi 2015, nr 1, s. 14.

w ramach osi 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, w ramach działania 142: „Grupy producentów rolnych”. Zryczałtowanej pomocy udzielano grupom producentów rolnych w pierwszych pięciu latach ich funkcjonowania w celu ułatwienia tworzenia i prowadzenia działalności administracyjnej oraz inwestycyjnej. W ramach działania wspierano sektory produkcji roślinnej, zwierzęcej oraz dział specjalny produkcji rolnej²². Za cel działania wyznaczono wzmocnienie struktury instytucjonalnej w sektorze pierwotnej produkcji rolnej, z zamiarem wsparcia funkcjonowania producentów rolnych, poprzez zachęcenie ich do tworzenia grup producentów rolnych i współpracy. W szczególności działanie miało na celu dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, wspólnie wprowadzanie towarów do obrotu, w tym: przygotowanie do sprzedaży, centralizację sprzedaży oraz dostarczenie do odbiorców hurtowych²³. Od uruchomienia programu w ramach PROW 2007–2013 (działanie uruchomione zostało 16.07.2007 roku) do 31 października 2015 roku, według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, wypłacono kwotę 782,7 mln zł, z tego: 50,3 mln zł z tytułu zobowiązań z lat 2004–2006 oraz 732,4 mln zł z tytułu płatności z PROW 2007–2013. Środki finansowe pomogły grupom producentów rolnych w prowadzeniu działalności administracyjnej, a także wspierały ich rozwój dzięki zakupionym maszynom i urządzeniom rolniczym, środkom produkcji czy inwestycjom w budynki i obiekty gospodarcze²⁴.

Do 30 listopada 2015 roku grupy zlokalizowane w województwach, w których ich liczba była największa, tj. w wielkopolskim, dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i opolskim, otrzymały 56% ogółu pomocy finansowej. Najmniejsze wsparcie finansowe otrzymały grupy w województwie małopolskim i świętokrzyskim.

„Tworzenie grup i organizacji producentów” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 27 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013²⁵ Komisja Europejska opowiedziała się za dalszym wspieraniem tworzenia i funkcjonowania grup i organizacji producentów. W Polsce działanie „Tworzenie grup i organizacji producentów” (symbol M09) zostało zapisane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (PROW 2014–2020).

Beneficjentami działania „Tworzenie grup i organizacji producentów” w ramach PROW 2014–2020 mogą być nowe grupy producentów rolnych, które powstały od dnia 1 stycznia 2014 roku (działające jako przedsiębiorcy i składające się z osób fizycznych, które spełnią dodatkowe warunki kwalifikowalności) oraz nowe organizacje producentów (działające jako przedsiębiorcy i składające się z osób fizycznych lub prawnych, któ-

---

²² www.minrol.gov.pl.

²³ Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości..., op.cit., s. 70–73.

²⁴ Biuletyn informacyjny MRiRW..., op.cit., s. 13.

²⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.

Tabela 5. Realizacja działania „Grupy producentów rolnych” w ramach PROW 2007–2013

Województwo	Zobowiązania z lat 2004–2006		Płatności dla zobowiązań 2007–2013, narastająco wg stanu na 30.11.2015 r.	
	kwota zrealizowanych płatności (tys. zł)	liczba wydanych decyzji	kwota zrealizowanych płatności (tys. zł)	liczba wydanych decyzji
Dolnośląskie	5 345	36	76 990	469
Kujawsko-pomorskie	9 704	66	66 628	414
Lubelskie	2 709	15	10 559	76
Lubuskie	3 079	13	48 664	204
Łódzkie	–	–	20 304	88
Małopolskie	1 529	9	3 453	29
Mazowieckie	1 550	10	39 876	184
Opolskie	4 367	36	68 525	349
Podkarpackie	1 676	18	15 312	110
Podlaskie	–	–	29 185	137
Pomorskie	1 575	12	32 925	194
Śląskie	1 168	5	20 585	93
Świętokrzyskie	269	5	9 194	36
Warmińsko-mazurskie	2 098	9	55 511	268
Wielkopolskie	10 029	62	196 160	1 093
Zachodniopomorskie	5 152	26	38 076	172
Centrala ^a	–	–	437	–
Ogółem	50 250	322	732 384	3 916

^aOdwołania rozpatrywane i realizowane przez Centralę ARiMR.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Systemu Informacji Zarządczej ARiMR, www.arimr.gov.pl (data dostępu 30.12.2015 r.).

re również spełnią dodatkowe warunki kwalifikowalności). Podmioty te powinny wykonywać swoją działalność jako mikro-, małe lub średnie przedsiębiorstwa. Pomoc może być przyznana wnioskodawcy, który spełnia następujące warunki:

- grupa lub organizacja producentów została uznana na poziomie kraju na podstawie biznesplanu,
- łączy producentów jednego produktu lub grupy produktów, którzy nie byli członkami grupy producentów/wstępnie uznanej grupy producentów/organizacji utworzonej ze względu na ten sam produkt lub grupę produktów, której przyznano pomoc na rozpoczęcie działalności ze środków Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku,
- przedłoży biznesplan i zadeklaruje jego realizację w celu osiągnięcia zawartych w nim założeń w trakcie trwania 5-letniego okresu wsparcia.

Wsparcia nie przewiduje się na tworzenie grup i organizacji producentów w kategorii produktów: drób żywy (bez względu na wiek), mięso lub jadalne podroby drobiowe, świeże, chłodzone, mrożone.

W PROW 2014–2020 przewidziano preferencje w przyznawaniu pomocy dla grup i organizacji producentów:

- zorganizowanych w formie spółdzielni,
- zrzeszających producentów w następujących kategoriach: produkty wysokiej jakości objęte art. 16 rozporządzenia EFRROW (1305/2013), w szczególności: rolnictwa ekologicznego, świnie żywe, prosięta, warchlaki, mięso wieprzowe: świeże, chłodzone, mrożone, bydło żywe: zwierzęta rzeźne lub hodowlane, mięso wołowe: świeże, chłodzone, mrożone, owce lub kozy żywe, zwierzęta rzeźne lub hodowlane, wełna owcza lub kozia strzyżona potna, mięso owcze lub kozie: świeże, chłodzone, mrożone, skóry owcze lub kozie surowe (suszone), miód naturalny lub jego produkty pszczele, rośliny w plonie głównym, całe lub rozdrobnione, uprawiane z przeznaczeniem na cele energetyczne lub do wykorzystania technicznego, szyszki chmielowe,
- zrzeszających jak największą liczbę członków w danej kategorii,
- zrzeszających producentów, u których w gospodarstwach produkcja objęta została dobrowolnym ubezpieczeniem.

Wsparcie stanowi procentowy ryczałt od wartości przychodów netto grupy lub organizacji producentów ze sprzedaży produktów lub grupy produktów, wytworzonych w gospodarstwach rolnych jej członków w poszczególnych latach i sprzedanych odbiorcom niebędącym członkami grupy lub organizacji. Pomoc przyznawana jest w okresie pierwszych 5 lat funkcjonowania grupy/organizacji od dnia rejestracji/uznania. Przewidziane wsparcie wynosi: w pierwszym roku – 10%, w drugim – 8%, w trzecim – 6%, w czwartym – 5%, a w piątym – 4%. Maksymalnie przewidziano równowartość 100 tys. euro w każdym roku pięcioletniego okresu pomocy²⁶.

Podsumowanie

1. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej pojawiły się możliwości wykorzystania unijnych środków na rozwój grup producentów rolnych. Odnotowano wzrost tempa ich powstawania. Komisja Europejska w nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 opowiedziała się za dalszym wsparciem finansowym grup i organizacji producentów. W Polsce pomoc tę określono dla nowopowstałych po 1 stycznia 2014 roku grup i organizacji producentów w działaniu „Tworzenie grup i organizacji producentów”, zapisanym w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

2. Struktura polskiego rolnictwa pod względem skali produkcji gospodarstw, przy różnych zaletach z tym związanych, nie stwarza jednak „przewagi konkurencyjnej” w stosunku do sektorów rolnych innych państw członkowskich UE, jak również państw pozaunijnych. Nie zapewnia również rolnikom, co jest często podkreślane, wystarczającej siły negocjacyjnej w stosunku do lepiej zorganizowanych i zintegrowanych odbiorców

---

²⁶ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich..., op.cit., s. 278–280.

produktów rolnych – przetwórstwa i handlu. W tej sytuacji konieczne jest zwiększenie tempa procesów integracyjnych wśród polskich rolników, szczególnie że działania takie są już bardzo zaawansowane w innych krajach unijnych (przede wszystkim w UE-15) i będą kontynuowane.

3. Nowelizacja w 2015 roku ustawy z 15 września 2000 roku o grupach producentów rolnych i ich związkach wprowadziła pewne zmiany dotyczące działalności grup producentów rolnych, m.in: dyrektor oddziału terenowego Agencji Rynku Rolnego, właściwy ze względu na siedzibę grupy, będzie wydawał decyzje o uznaniu grupy, zatwierdzeniu zmian planu biznesowego, a prezes Agencji Rynku Rolnego – o uznaniu związków grup producentów rolnych. Plan biznesowy grupy w zakresie realizacji celów sporządzany jest co najmniej na 5 lat.

Literatura

- Biuletyn informacyjny MRiRW: Rośnie liczba grup producentów rolnych. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Warszawa 2013, nr 9.
- Brodzińska K.: Dynamika powstawania i zakres działalności grup producentów rolnych w Polsce, [w:] *Rozwój przedsiębiorczości i zespołowej działalności gospodarczej w rolnictwie w świetle integracji z Unią Europejską*, Wyd. Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2009.
- Grębowiec M.: *Efekty ekonomiczno-społeczne zrzeszania się rodzinnych gospodarstw rolnych*, [w:] *Ekonomiczne i prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzinnego*, Agrotec Polska sp. z o.o., Warszawa 2015.
- Jóźwiak W.: *Polskie rolnictwo i gospodarstwa rolne w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku (2). Program Wieloletni 2011–2014*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013, nr 87.
- Krzyżanowska K.: Stan i kierunki rozwoju rolniczych grup producenckich w Polsce, *Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 2003, nr 48.
- Krzyżanowska K.: Stan i perspektywy rozwoju grup producentów rolnych w Polsce, [w:] *Gospodarstwa rodzinne podstawą europejskiego rolnictwa*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, SGGW, Warszawa 2011.
- Krzyżanowska K., Trajer M.: *Funkcjonowanie grup producentów ziarna zbóż i nasion roślin oleistych*, [w:] *Piąte warsztaty młodych ekonomistów*, J. Lewandowski, B. Kusto (red.), Wyd. Wyższej Szkoły Handlowej w Kielcach, Kielce 2012.
- Ocena średniookresowa Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Badanie przeprowadzone na zlecenie MRiRW przez Konsorcjum Agrotec Polska Sp. z o.o., IERiGŻ-PIB, IUNiG-PIB, T. II, Listopad 2010.
- Organizowanie się gospodarzów polskich rolników po 1990 roku, stan na 31.12.2009 r.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, www.minrol.gov.pl.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być tworzone grupy producentów rolnych, minimalnej rocznej wielkości produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków grupy producentów rolnych (Dz.U. poz. 648).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.

- System Informacji Zarządczej ARiMR, www.arimr.gov.pl (data dostępu 30.12.2015 r.).
- Top agrar Polska nowoczesne rolnictwo: Rolnictwo (na Zachodzie) spółdzielczością stoi 2015, nr 1.
- Trajer M.: Integracja producentów rolnych w sektorze mleka, [w:] Rynek mleka. Stan i perspektywy, Analizy rynkowe, IERiGŻ, ARR, MRiRW 2015, nr 49.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz.U. nr 88, poz. 983, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw oraz ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. poz. 1888).
- Woźniak-Andrzejuk A.: Prezentacja zróżnicowania obszarowego grup producentów rolnych w Polsce z wykorzystaniem nowoczesnych technologii zarządzania i wizualizacji danych, Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej 2012, nr 100.
- Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej 2020, A. Wasilewski (red.), Program Wieloletni 2011–2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012, nr 41.

Agricultural producer groups as a form of team entrepreneurship

Summary. The study analyzes agricultural producer groups as a form of team entrepreneurship, discussing, among others, the range of the financial aid granted – supporting the development of the entrepreneurship, and the possibilities of delivering financial assistance to the establishment of producer groups and organisations until 2020. Integration of agricultural producers in the nearest future will become a decisive factor having the influence on the competitiveness of our agriculture on the single European market. The conducted analysis reveals that there are 1,314 agricultural producer groups functioning in Poland, as of 10th December 2015. The most of them (over 30%) are functioning on the territory of the Wielkopolskie voivodship. Under Rural Development Programme the groups have been granted financial assistance in the amount of PLN 782.7 mln. Pursuant to the amended act on agricultural producer groups and their associations, the Agricultural Market Agency has been granted tasks relating to the functioning of agricultural producer groups and their associations in Poland.

Key words: horizontal integration, agricultural producer groups, team entrepreneurship, Rural Development Programme